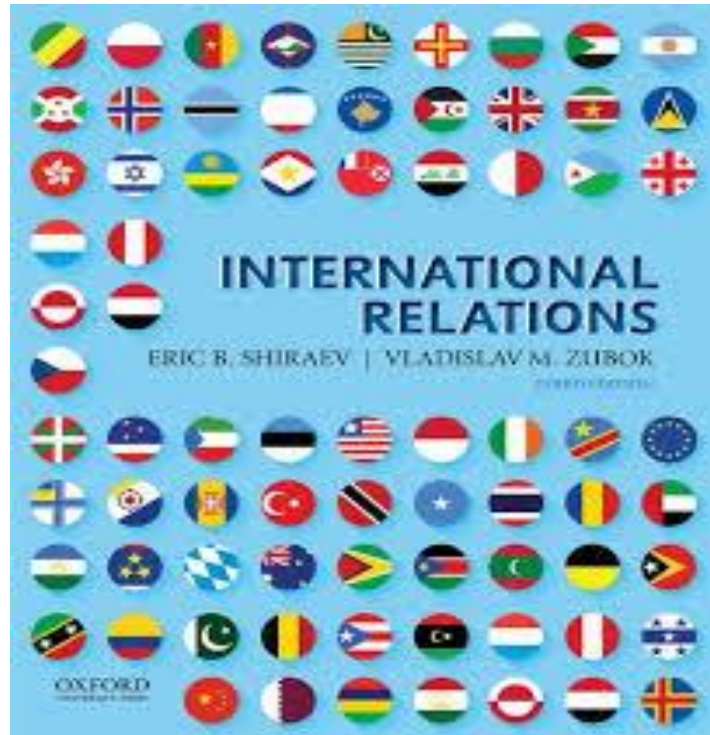

A.V.E.SOCIETYS
DEGLOOR COLLEGE DEGLOOR
DEPARTMENT OF
POLITICAL SCIENCE
B.A. SECOND YEAR

प्रा.डॉ. लक्षटे रत्नाकर बाबुराव
विभाग प्रमुख व सहयोगी प्राध्यापक
पदवी व पदुत्तर राज्यशास्त्र विभागप्रमुख
देगलूर महाविद्यालय देगलूर
ता.देगलूर जि.नांदेड ४३१७१७
इमेल : ratnakarлакshete1@gmail.com
Mobile No.: 9423439276

बी.ए.द्वितीय वर्ष आंतरराष्ट्रीय संबंध

राष्ट्रीय सत्ता (National Power)

• प्रास्ताविक

- आंतरराष्ट्रीय संबंधात दोन किंवा दोन पेक्षा अधिक राष्ट्रातील संबंधाचा अभ्यास केला जातो .
- मित्रत्वाचे किंवा शत्रुत्वाचे संबंध राष्ट्रा-राष्ट्रात असतात.
- आंतरराष्ट्रीय संबंध हा शब्द प्रयोग सर्वात प्रथम जेरेमी बेंथम या विचारवंताने केला.
- २० व्या शतकापासून आंतरराष्ट्रीय संबंधाच्या अभ्यासाला प्रारंभ झाला.
- प्रारंभी इतिहास या विषयाची अभ्यास शाखा म्हणून हा विषय शिकवला जात होता
- आज स्वतंत्र अभ्यासाची एक शाखा म्हणून हा विषय उदयास आला आहे.

राष्ट्रीय सत्ता

- ❑ राष्ट्र सत्ता व आंतरराष्ट्रीय सत्ता अशी सत्तेची दोन रूपे असतात
- ❑ आंतरराष्ट्रीय राजकारणात सत्तेला महत्वाचे स्थान असते
- ❑ आंतरराष्ट्रीय संबंधात हॅन्स मॉर्गेन्थॅ यांनी Politics Among Nations या ग्रंथात सत्ता या संकल्पनेचा अभ्यास वास्तववादी दृष्टीकोनातून केला
- ❑ राष्ट्राचे भवितव्य आणि श्रेष्ठत्व सत्तेवरच अवलंबून असते
- ❑ राजकारण हा सत्तेचा खेळ असतो
- ❑ हॅन्स मॉर्गेन्थॅ राष्ट्रीय सत्तेची निर्मिती करता येत नाही तर ती आपोआप निर्माण होत असते
- ❑ प्लेटो ,अरीस्टांटल ,मॅकियाव्हली,थामस हॉब्ज,हेगेल ,रॉबट ढाल ,चार्लस, मेरियम , हेरॉल्ड लास्वेल यांनी सत्ता संकल्पनेचा अभ्यास केला

राष्ट्रीय सत्तेचा अर्थ व व्याख्या

- सत्ता हि व्यापक अर्थाने वापरली जाणारी संकल्पना आहे.
- देश ,काळ , स्थल व परिस्थितीनुसार सत्तेत नेहमी बदल होतो
- आर्थिक सत्ता ,राजकीय सत्ता ,कायद्याची सत्ता इत्यादी सत्तेची विविध रूपे आहेत
- एका व्यक्तीद्वारे ईतर व्यक्ती किंवा समूहाच्या मन ,विचार ,कृतीवर नियंत्रण ठेवले जाण्याची प्रक्रिया म्हणजे सत्ता होय - हॅन्स मॉर्गेन्थॅ
- सत्ता म्हणजे सार्वभौम राष्ट्राची राष्ट्रीय हित साध्य करण्याची क्षमता होय - हार्टमन
- निर्णय प्रक्रियेतील सहभाग म्हणजे सत्ता होय - अब्राहम
- सत्ता म्हणजे प्रभाव पडण्याची क्षमता होय - रॉबट ढाल व केनेथ थाम्पसन
- बल प्रयोगाची क्षमता म्हणजे सत्ता होय - रॉबट बस्ट्रीड

राष्ट्रीय सत्तेचे घटक

- भौगोलिक घटक- आकारमान ,हवामान ,स्थान
- नैसर्गिक साधन संपत्ती –अन्नधान्य, खनिज द्रव्ये
- लोकसंख्या
- लष्करी सामर्थ्य
- विचारसरणी
- लोकांचे चारित्र्य व मनोधैर्य
- नेतृत्व
- राजकीय व आर्थिक व्यवस्था
- तंत्र व विज्ञान प्रगती

सत्तेचे मार्ग /पद्धती

- मताचा आग्रह
- बक्षीस
- शिक्षा
- सक्ती
- भीती
- आक्रमकता
- मदत
- तंत्रज्ञान

सत्तेचे प्रकार व उपयोग

- सत्तेचे प्रकार
- भौतिक सामर्थ्य
- मानसशास्त्रीय सत्ता
- आर्थिक सत्ता
- सत्तेचे उपयोग
- राष्ट्रीय हित संवर्धन व सुरक्षा
- प्रस्थापित व्यवस्थेचे संरक्षण व बदल
- आंतरराष्ट्रीय प्रभाव व प्रतिष्ठा

राष्ट्रीय सत्तेवरील मर्यादा

□ राष्ट्रीय सत्तेवरील मर्यादा दोन प्रकारच्या असतात

• अंतर्गत व बाह्य शक्ती

□ अंतर्गत मर्यादा

विज्ञान प्रगती, प्रबळ नेतृत्वाचा अभाव, विविध धार्मिक गट, दबावगट, अकार्यक्षम नेते, आर्थिक परावलंबन, सक्षम लष्कराचा अभाव, दारिद्र्य, बेकारी

□ बाह्य मर्यादा

आंतरराष्ट्रीय संघटना, आंतरराष्ट्रीय कायदे, आंतरराष्ट्रीय न्यायालय, युद्ध, सामुहिक सुरक्षितता, सत्ता संतुलन, जागतिक लोकमत, राष्ट्रांचे हितसंबंधीय गट,